

Paweł Siemiński, Jarosław Sierszchulski

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

PRZESTRZENNE ZRÓZNICOWANIE POZYSKIWANIA ŚRODKÓW UNIJNYCH NA MODERNIZACJĘ GOSPODARSTW ROLNYCH W WOJEWÓDZTWIE WIELKOPOLSKIM

*SPATIAL DIVERSITY OF OBTAINING EU FUNDS FOR THE MODERNIZATION
OF AGRICULTURAL HOLDINGS IN THE WIELKOPOLSKA PROVINCE*

Słowa kluczowe: modernizacja gospodarstw rolnych, aktywność rolników, środki unijne, gospodarstwa rolne

Key words: modernization of agricultural holdings, activity of farmers, farms

Abstrakt. Zaprezentowano ocenę aktywności rolników z województwa wielkopolskiego w pozyskiwaniu środków pomocowych UE na rozwój gospodarstw rolnych na przykładzie działania „Modernizacja gospodarstw rolnych”. Aktywność rolników w pozyskiwaniu środków na rozwój gospodarstw rolnych w ujęciu powiatowym jest zróżnicowana. Ważnym czynnikiem zróżnicowania aktywności rolników w pozyskiwaniu środków jest rozdrobnienie gospodarstw rolnych, bowiem implikuje ono zazwyczaj ich słabą siłę ekonomiczną i tym samym ogranicza możliwości dalszego rozwoju. Wprowadzenie możliwości zespołowego ubiegania się o wsparcie dla potencjalnych beneficjentów – rolników prowadzących mniejsze gospodarstwa rolne, może stanowić impuls rozwoju dla wielu gospodarstw rolnych w Polsce.

Wstęp

Dążąc do określenia modelu rozwoju rolnictwa polskiego nie można abstrahować od charakterystycznego tempa przeobrażeń całej gospodarki w kierunku poprawy jej konkurencyjności i innowacyjności, procesów zachodzących w Unii Europejskiej (UE) oraz skali globalnej zmian gospodarczych. Jak wskazują Kowalski i współautorzy [2011], wydaje się, że „w warunkach rozdrobnienia polskich gospodarstw rolnych szczególne znaczenie mają dwie grupy działań. Do pierwszej należą poprawiające efektywność gospodarowania i optymalizujące struktury produkcyjne polskiego rolnictwa, a do drugiej – przyczyniające się do różnicowania działalności gospodarczej”. Po akcesji Polski do UE rozwój sektora rolnego jako całości, w tym także gospodarstw rolnych, w głównej mierze warunkowany jest instrumentami wspólnej polityki rolnej (WPR) UE. W ramach WPR tzw. II filar służy wspieraniu procesów modernizacji rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich oraz poprawie ich konkurencyjności na rynku światowym. Z punktu widzenia Polski wsparcie tego rodzaju środkami ma szczególne znaczenie, bowiem kraje UE-15 w znacznej mierze przebudowały swoje rolnictwo w początkowym okresie funkcjonowania WPR. Można natomiast przyjąć, że w Polsce od 1989 r. rolnictwo jak na razie znajduje się w procesie ciągłej restrukturyzacji i modernizacji w celu zniwelowania różnic rozwojowych w porównaniu głównie do rolnictwa UE-15 [Domagalska-Grędyś 2009]. Dlatego dostępność do zewnętrznych źródeł finansowania rozwoju gospodarstw rolnych ma tak duże znaczenie, sprzyja też „odrabianiu” dystansu rozwojowego dzielącego rolnictwo krajów UE-15 i Polski.

Wejście Polski do UE zaowocowało boomem inwestycyjnym na wsi i przyspieszyło procesy modernizacyjne gospodarstw [Pięć lat... 2009]. W rezultacie „... coraz wyraźniej wyodrębnia się grupa gospodarstw towarowych...” [Karwat-Woźniak 2005], a jednocześnie „... ta grupa gospodarstw przez działania dostosowawcze, dąży do trwałej poprawy sytuacji dochodowej oraz uzyskania i utrzymania zdolności do rozwoju...” [Józwiak 2005]. Jak wskazuje Zalewski [1989], inwestycje w rolnictwie uwarunkowane są „rozmiarami akumulacji, podażą dóbr inwestycyjnych

na rynku, systemem kredytowania i tempem przemian struktury agrarnej”. Skłonność do podejmowania działań inwestycyjnych jest jednym z ważniejszych mierników oceny kondycji ekonomicznej gospodarstw rolnych a jednocześnie stanowi drogę ich rozwoju. Jak wskazuje Zegar [1985] „sprawne i efektywne funkcjonowanie gospodarstw rolnych nie jest możliwe bez inwestowania w trwałe środki produkcji”. Znajduje to swój wyraz w postaci efektywności produkcji rolnej, która uzależniona jest w znacznej mierze od zastosowanych środków technicznych, takich jak ciągniki, maszyny, narzędzia i urządzenia rolnicze. Nowoczesne środki techniczne pozwalają na zwiększenie wydajności pracy przy mniejszej jej uciążliwości dla wykonawcy, jednocześnie jak wskazują Michałek i współautorzy [1992] oraz Pawlak [1994] „prawidłowo dobrane i zastosowane wpływają również na zmniejszenie kosztów jednostkowych produkcji”.

Celem badań było pokazanie przestrzennego zróżnicowania absorpcji środków pochodzących z PROW 2007-2013 w ramach działania „Modernizacja gospodarstw rolnych” na podstawie informacji z przeprowadzonych w województwie wielkopolskim naborów projektów w latach 2007-2009.

Material i metodyka badań

Wyniki realizacji projektów analizowane są w układzie powiatów, z tym że do celów analizy przyjęto rozwiązanie polegające na tym, że występujące na terenie województwa wielkopolskiego miasta na prawach powiatu włączono w struktury powiatów ziemskich. Podyktowane było to małymi rozmiarami rolnictwa w tych jednostkach, co przekładało się na pojedyncze przypadki aplikowania o wsparcie ze środków unijnych w ramach działania „Modernizacja gospodarstw rolnych”. Dla określenia przestrzennego zróżnicowania wpływu środków unijnych na poziom rozwoju gospodarstw rolnych według powiatów wykorzystano następujące cechy:

- liczba zawartych umów w przeliczeniu na 10 tys. ha UR,
- liczba zawartych umów w przeliczeniu na 10 tys. gospodarstw rolnych,
- kwota całkowitej wartości inwestycji na 1 ha UR,
- kwota całkowitej wartości inwestycji na 1 gospodarstwo rolne.

Cechy poddano procedurze standaryzacji w celu zniwelowania różnic wynikających z zakresu wartości przyjętych przez cechy [Nowak 2004]. W ten sposób uzyskano macierz, w której wszystkie wartości zawierały się w przedziale (0,1). Standaryzacji cech dokonano w oparciu o formułę:

$$z_{ij} = \frac{x_{ij} - \bar{x}}{S_x}$$

gdzie:

z_{ij} – standaryzowana wartość j -tej cechy dla powiatu i ; x_{ij} – wartość j -tej cechy dla powiatu i ;
 $\bar{x}$ – średnia arytmetyczna wartości j -tej cechy; S_x – odchylenie standardowe wartości j -tej cechy.

Tak obliczony wskaźnik przyjęto za wyznacznik poziomu absorpcji środków unijnych, który rozpatrywany w układzie powiatów dzielił Wielkopolskę na dwa zwarte obszary terytorialne charakteryzujące się wyższym (wartości dodatnie) bądź niższym (wartości ujemne) poziomem absorpcji w porównaniu do wartości średniej w województwie. Następnie wykorzystując średnie znormalizowane wartości dla każdego powiatu obliczono wskaźnik syntetyczny Perkala, będący średnią arytmetyczną z wielkości znormalizowanych czterech cech [Runge 2007]. Wskaźnik syntetyczny obliczono ze wzoru:

$$WS = \frac{1}{n} \sum_{j=1}^n z_{ij}$$

gdzie:

$j=1, 2, \dots, n$; n – liczba uwzględnionych cech; z_{ij} – standaryzowana wartość j -tej cechy dla powiatu i .

Przyjęto, że syntetyczny wskaźnik Perkala stanowił będzie miarę określającą poziom oddziaływania środków PROW „Modernizacja gospodarstw rolnych” na rozwój gospodarstw rolnych w powiatach. Jednorodne klasy powiatów charakteryzujące się podobnym poziomem oddziaływania środków unij-

nych wyodrębniono wykorzystując wartość średnią i odchylenie standardowe. Wydzielono następujące klasy powiatów według oddziaływania środków unijnych: $(-\infty; -0,2196)$ – poziom niski, $(0,2196; 0,00)$ – poziom średni, $(0,00; 0,2196)$ – poziom wysoki, $(0,2196; \infty)$ – poziom bardzo wysoki.

Wyniki badań

Liczba zawartych umów na realizację projektów złożonych przez rolników lub podmioty prowadzące działalność rolniczą na terenie województwa wielkopolskiego zainteresowane uzyskaniem wsparcia ze środków unijnych na inwestycje w ramach działania „Modernizacja gospodarstw rolnych” wyniosła 6108 szt. (tab. 1). Zawarte umowy o dofinansowanie pochodziły z dwóch terminów naborów wniosków¹, tj. z 2007 i 2009 r. Łącznie rolnicy z województwa wielkopolskiego złożyli 7866 wniosków, przy czym 65% z nich zostało złożone w drugim terminie (stan na do 30.04.2013 r. na podstawie informacji ARiMR). Można zatem wskazać, że poziom skuteczności rolników o wsparcie środkami unijnymi realizowanych inwestycji w wymiarze ilościowym wynosił ponad 77%. Tym samym liczba wniosków złożonych, a nieprzyjętych do finansowania wyniosła 1758 szt., czyli blisko 23% ogółu. Na podstawie analizy liczby zawartych umów według powiatów (tab. 1) można wskazać, że najwięcej projektów przyjęto do finansowania z powiatu kaliskiego – 527 projektów. Najmniej projektów przyjętych do finansowania pochodziło z powiatu chodzieskiego – 65. Przeciętnie natomiast w statystycznym powiecie przyjęto do finansowania 197 projektów². Wielkości te wskazują na wysoki poziom zmienności finansowania projektów pomiędzy powiatami mierzonej odchyleniem standardowym od średniej – wynosił on blisko 50%, a w konsekwencji wskazuje to na znaczące zróżnicowanie przestrzenne liczby zawartych umów według powiatów.

Analizując przestrzenne zróżnicowanie poziomu absorpcji środków pomocowych w ramach działania „Modernizacja gospodarstw rolnych” można wskazać, że w większości powiatów (w 17 na 31, czyli w blisko 55% jednostek) wystąpił niższy poziom absorpcji środków niż przeciętnie w województwie wielkopolskim (tab. 1). Jednocześnie w 14 powiatach z 31, czyli w 45% jednostek poziom absorpcji środków był wyższy niż przeciętnie. Występującą sytuację tłumaczy to, że na terenach powiatów, w których rolnictwo charakteryzuje się wyższym poziomem intensywności gospodarstwa rolne są większe obszarowo³ oraz skala produkcji jest większa niż przeciętnie, co powoduje z jednej strony wyższe potrzeby inwestycyjne, a z drugiej większe możliwości ich realizacji, w szczególności sfinansowania [Poczta, Siemiński 2010, Józwiak 2008]. To w konsekwencji implikuje wyższy poziom absorpcji środków unijnych niż przeciętnie. Uzyskane wartości wskaźnika Perkala wskazują, że poziom absorpcji środków unijnych przeznaczonych na realizację modernizacji gospodarstw rolnych w powiatach województwa wielkopolskiego był zróżnicowany, na co wskazują otrzymane wartości zawierające się w przedziale od -0,34, do +0,41 (tab. 1). Ilustrację przestrzennego zróżnicowania absorpcji środków przedstawiono na rysunku 1, na którym przedstawiono powiaty według klas podobieństwa pod względem poziomu absorpcji środków na podstawie wskaźnika Perkala. Powiaty z I klasy (tab. 2) charakteryzują się najniższymi wskaźnikami absorpcji środków unijnych i w związku z tym wpływ wsparcia unijnego na rozwój rolnictwa pozostaje najniższy. Liczebność w tej klasie wynosi 5 jednostek, a wśród powiatów są chodzieski, kępiński, koniński, nowotomyski, turecki. W tym przypadku liczba zawartych umów w przeliczeniu na 10 tys. ha UR wynosiła niespełna 22, zaś w przeliczeniu na 10 tys. gospodarstw rolnych 184. Był to niższy poziom od wartości przeciętnych dla całego województwa odpowiednio o prawie 33% i 44%. Także całkowita wartość inwestycji w przeliczeniu na 1 ha UR była o 31% oraz w przeliczeniu na gospodarstwo rolne o 42% niższa niż przeciętnie w województwie. Najbar-

¹ W województwie wielkopolskim przeprowadzono wyłącznie dwa nabory w ramach działania „Modernizacja gospodarstw rolnych”, bowiem zostały wyczerpane dostępne środki w ramach koperty wojewódzkiej, w odróżnieniu od sytuacji występującej w innych województwach, w których nabory były/będą realizowane w kolejnych terminach.

² Finansowane projekty pochodziły od rolników, tj. osób fizycznych, a także innych podmiotów uczestniczących w działaniu, jednak to rolnicy stanowili grupę podmiotów dominujących.

³ Obszar gospodarstwa rolnego w wysokim stopniu implikuje możliwości realizacji inwestycji, w tym nakładów pieniężnych przeznaczanych na inwestycje produkcyjne [za: Karwat-Woźniak 2005].

Tabela 1. Aktywność rolników w absorpcji środków z działania Modernizacja gospodarstw rolnych wg powiatów
 Table 1. The activity of farmers in absorption of financial means under the measure of Modernization of agricultural holdings by districts

Powiat/District	Liczba umów [szt.]/ Number of contracts [heads]	Wartość inwestycji [tys. zł]/ Value of investments [thous. PLN]	Liczba umów [szt.]/ Number of contracts [heads]		Całkowita wartość inwestycji [zł]/ Total value of investments [PLN]		Poziom absorpcji - średnia znormalizowana/ Absorption rate - normalized average	Wskaźnik Perkata/ Rate of Perkat	Klasa/ Class
			na 10 tys. ha UR/ per 10 thous. ha AL	na 10 tys. gosp. rolnych/ per 10 thous. farms	na 1 ha UR/ per 1 ha AL	na 1 ha gosp. rolnych/ per 1 farm			
Nowotomyski	100	38 163	18,7	176,6	714,4	6 741,4	-1,36	-0,34	
Turecki	160	56 599	26,0	166,9	920,2	5 905,0	-1,13	-0,28	I
Kępniński	91	38 755	20,8	189,3	883,7	8 062,3	-1,10	-0,28	
Koniński	297	120 705	26,0	154,7	1055,2	6 288,0	-1,05	-0,26	
Chodzieński	65	29 323	17,6	233,6	792,0	10 540,3	-1,00	-0,25	
Złotowski	126	63 845	16,8	260,5	849,1	13 202,0	-0,77	-0,19	
Kolski	252	77 343	31,4	249,7	963,6	7 388,5	-0,73	-0,18	
Jarociński	127	44 807	29,9	229,2	1053,3	8 086,4	-0,69	-0,17	
Kościański	138	54 134	25,4	256,8	997,4	10 073,4	-0,66	-0,16	
Piłski	162	73 530	21,5	279,3	977,3	12 675,5	-0,56	-0,14	
Leszczyński	147	57 186	28,4	258,5	1103,3	10 055,5	-0,52	-0,13	II
Grodziski	126	44 917	29,5	287,8	1053,4	10 259,8	-0,45	-0,11	
Czarnkowsko-Trzcianecki	198	83 024	27,1	279,1	1135,2	11 705,1	-0,39	-0,10	
Międzychodzki	68	28 532	21,8	336,3	916,5	14 110,8	-0,39	-0,10	
Ostrowski	261	100 375	37,0	224,0	1423,2	8 613,6	-0,27	-0,07	
Ostrzeszowski	151	57 838	34,1	260,9	1307,6	9 992,8	-0,25	-0,06	
Poznański	366	162 773	29,3	277,0	1304,6	12 317,3	-0,20	-0,05	
Ślupецki	216	81 643	34,6	324,8	1307,0	12 277,1	0,03	0,01	
Szamotulski	199	75 945	29,8	390,3	1137,2	14 894,1	0,11	0,03	
Rawicki	161	59 067	38,8	341,4	1424,0	12 524,8	0,26	0,06	
Średzki	145	53 918	31,4	437,7	1168,2	16 274,7	0,35	0,09	
Wągrowiecki	212	84 580	29,0	445,7	1155,0	17 780,2	0,39	0,10	III
Gnieźnieński	292	123 860	31,8	450,5	1349,4	19 108,2	0,66	0,17	
Śremski	128	55 667	33,8	432,3	1469,7	18 800,0	0,73	0,18	
Wolsztyński	174	69 272	45,8	365,9	1824,3	14 568,3	0,85	0,21	
Pleszewski	246	88 839	47,7	415,0	1722,1	14 988,9	0,96	0,24	
Obornicki	144	62 082	34,3	513,6	1478,9	22 140,6	1,12	0,28	IV
Wrzesiński	230	88 312	45,5	494,1	1747,3	18 971,4	1,33	0,33	
Gostyński	324	101 951	52,1	571,0	1638,0	17 968,0	1,52	0,38	
Kaliski	527	218 636	60,1	350,1	2492,4	14 523,4	1,57	0,39	
Krotoszyński	275	99 740	53,1	515,1	1925,6	18 681,4	1,65	0,41	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Systemu Informacji Zarządczej ARiMR
 Source: own study based on ARMA Management Information System

Rysunek 1. Poziom absorpcji środków pomocowych UE w ramach działania Modernizacja gospodarstw rolnych
 Figure 1. The level of absorption of EU funds under the measure Modernization of agricultural holdings
 Źródło: opracowanie własne na podstawie danych w tab. 1
 Source: own study based on the data in tab. 1

dziej liczną grupę składającą się z 12 jednostek administracyjnych stanowiły powiaty o średnim poziomie absorpcji środków unijnych (tab. 1, rys. 1). Wskaźnik Perkala zawierał się w przedziale od -0,22 do 0,00 i były to powiaty: czarnkowsko-trzcianecki, grodzki, jarociński, kolski, kościański, leszczyński, międzychodzki, ostrowski, ostreszowski, pilski, poznański i złotowski. Także i w tym przypadku wartości opisujące absorpcję środków unijnych były poniżej przeciętnych dla województwa, ale różnica nie była już tak duża, bowiem wynosiła odpowiednio około 15 i 19% dla liczby zawartych umów na 10 tys. ha UR i na 10 tys. gospodarstw rolnych, zaś 14% dla całkowitej wartości inwestycji w przeliczeniu na 1 ha UR oraz 17% w zakresie wartości inwestycji na 1 gospodarstwo rolne.

II klasę pod względem liczebności stanowią powiaty zaliczane do klasy o wysokim poziomie absorpcji środków, a wskaźnik Perkala zawiera się w przedziale (0,00; 0,22). W tej klasie znalazły się następujące

Tabela 2. Przeciętny poziom absorpcji środków pomocowych UE w ramach działania Modernizacja gospodarstw rolnych wg wskaźnika syntetycznego Perkala
 Table 2. The average level of absorption of EU funds under the measure Modernization of agricultural holdings by Perkal synthetic index

Wyszczególnienie/ Specification		Woje- wództwo/ Province	Klasy powiatów wg wsk. Perkala/ Classes of poviats by rate of Perkal			
			I (-∞; -0,2196)	II (-0,2196; 0,0)	III (0,0 ; 0,2196)	IV (0,2196 ; ∞)
Liczba umów/ Number of contracts	na 10 tys. ha UR/ per 10 thous. ha AL	32,5	21,8	27,7	34,4	48,8
	na 10 tys. gospodarstw rolnych/ per 10 thous. of farms	327,7	184,2	265,8	398,6	476,5
Całkowita wartość inwestycji/ Total value of investments	na 1 ha UR/per 1 ha AL	1 267,4	873,1	1 090,4	1 354,4	1 834,0
	na 1 gospodarstwo rolne/per 1 farm	12 887,7	7 507,4	10 706,7	15 778,4	17 878,9

Źródło: jak w tab. 1
 Source: see tab. 1

powiaty: gnieźnieński, rawicki, słupecki, szamotulski, średzki, śremski, wągrowiecki, wolsztyński. W tym przypadku charakterystyki opisujące poziom absorpcji środków unijnych kształtowały się na poziomie wyższym niż wartości przeciętne dla województwa, co świadczy o tym, że wpływ wsparcia unijnego na rozwój rolnictwa, w szczególności gospodarstw rolnych, był wyższy od średniego w województwie. W klasie powiatów o wysokim poziomie absorpcji środków unijnych liczba zawartych umów na 10 tys. ha UR była wyższa o prawie 6%, zaś w przeliczeniu na 10 tys. gospodarstw rolnych o prawie 22%, natomiast całkowita wartość inwestycji na 1 ha UR była wyższa o blisko 7%, a w przeliczeniu na 1 gospodarstwo rolne o ponad 22%. Najbardziej korzystna sytuacja wystąpiła w rejonach najbardziej intensywnego rolnictwa w województwie wielkopolskim, czyli w klasie powiatów o bardzo wysokim poziomie absorpcji środków pomocowych. W tym przypadku charakterystyki opisujące absorpcję środków pomocowych były co najmniej od 1/3 do 1/2 wyższe niż przeciętnie w Wielkopolsce. Tę klasę tworzą jednostki administracyjne sześciu powiatów, wśród których znalazły się powiaty: gostyński, kaliski, krotoszyński, obornicki, pleszewski i wrzesiński. Analizując charakterystyki absorpcji środków w odniesieniu do wartości przeciętnych w województwie, można wskazać, że liczba zawartych umów w przeliczeniu na 10 tys. ha UR była wyższa o prawie 49%, a w przeliczeniu na 10 tys. gospodarstw rolnych o ponad 45%, natomiast całkowita wartość inwestycji w przeliczeniu na 1 ha UR była wyższa o 45% i ponad 38% w przeliczeniu na 1 gospodarstwo rolne. Najwyższe wskaźniki absorpcji osiągnięte przez rolników ze wskazanych wyżej powiatów w znaczącej części wynikają z potencjału produkcyjnego gospodarstw rolnych, które charakteryzują się relatywnie najlepszą sytuacją produkcyjno-ekonomiczną na tle gospodarstw całej Wielkopolski. Gospodarstwa rolne na tych obszarach charakteryzują się najwyższym poziomem intensywności produkcji rolniczej, jest w nich realizowana bardzo intensywna produkcja zwierzęca (trzody chlewnej, także bydła mlecznego) oraz/lub warzywnicza w większej skali niż przeciętnie w województwie, czemu sprzyja też bardziej korzystna struktura agrarna.

Wnioski

Na podstawie wyników można wskazać, że aktywność inwestycyjna rolników w pozyskiwaniu środków unijnych w ramach działania „Modernizacja gospodarstw rolnych” na terenie województwa wielkopolskiego była zróżnicowana przestrzennie. Liczebnie wśród analizowanych jednostek administracyjnych przeważały powiaty, z których rolnicy wnioskując o wsparcie unijne aplikowali o niższe wsparcie realizowanych inwestycji niż wartości przeciętne dla województwa. Wskazując na czynniki będące głównym źródłem zróżnicowania aktywności podmiotów w pozyskiwaniu wsparcia unijnego o charakterze inwestycyjnym, zauważono większy wpływ relacji liczby umów w przeliczeniu na 10 tys. gospodarstw rolnych niż relacji liczby umów w przeliczeniu na 10 tys. ha UR, gdyż charakterystyki wewnątrzklasowe w tym przypadku wykazywały większe różnice w porównaniu do wartości średnich dla województwa. Można wnioskować, że rozdrobnienie gospodarstw rolnych wywiera negatywny wpływ na aktywność w pozyskiwaniu środków i dalsze możliwości ich rozwoju w przyszłości. Z powyższego wynika ważna przesłanka do ukierunkowania wsparcia środkami unijnymi modernizacji gospodarstw rolnych w przyszłej perspektywie budżetowej UE, tj. w okresie 2014-2020. Mając na uwadze obecną wiedzę oraz dotychczasowe doświadczenia płynące z absorpcji środków, warto byłoby zróżnicować zasady dostępu do środków oraz wielkość możliwego do otrzymania wsparcia pieniężnego w zależności od wielkości ekonomicznej gospodarstw rolnych, w powiązaniu z rozwiązaniem umożliwiającym zespołowe ubieganie się o wsparcie przez kilku (zespół) rolników. Należy uznać, że takie rozwiązanie pozytywnie wpływałoby też na rozwój rolnictwa w ogóle, stwarzając także szanse na modernizację mniejszym jednostkom, które póki co charakteryzują się mniejszą sprawnością działania. Mając na uwadze występujące w agrobiznesie unijnym i światowym procesy koncen-

tracji oraz unijne doświadczenia w alokacji wsparcia pomiędzy podmioty⁴, występującą sytuację można uznać za prawidłowość, co jednak wcale nie znaczy, że podmioty słabsze ekonomicznie winny być pozbawione lub z góry przegrywać konkurencję w zakresie możliwości wsparcia przy odpowiednim zorganizowaniu się w efektywne struktury marketingowe. Mając na uwadze obok kryterium ekonomicznego także kryterium społeczne, taki kierunek działań byłby pożądanym i znajdującym jednocześnie swoje uzasadnienie w zrównoważonym rozwoju rolnictwa.

Literatura

- Domagalska-Grędyś M. 2009: *Rozwój jako element strategii gospodarstwa kwiaciarskiego*, Zesz. Nauk. SGGW w Warszawie, Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej, nr 75.
- Józwiak W. 2005: *Dochody różnych grup polskich gospodarstw na tle dochodów gospodarstw starej Unii*. [W:] *Sytuacja ekonomiczna i aktywność gospodarstw różnych grup polskich gospodarstw rodzinnych*, IERiGŻ-PIB, z. 7, Warszawa, s. 10-23.
- Karwat-Woźniak B. 2005: *Gospodarstwa rozwojowe w procesach dostosowawczych do gospodarki rynkowej*, Studia i monografie, IERiGŻ, Warszawa.
- Kowalski A., Figiel S., Halamska M. 2011: *Spoleczne i ekonomiczne uwarunkowania rozwoju sektora rolniczo-żywnościowego*, Polish Journal of Agronomy, nr 7.
- Kusz D., Ruda M. 2009: *Poziom wsparcia finansowego Unii Europejskiej w działalności inwestycyjnej polskich gospodarstw rolniczych*, Roczn. Nauk Roln., seria G, t. 97, z. 3.
- Michałek R., Kowalski J., Cupiał M., Tabor S. 1992: *Struktura środków produkcji a efektywność postępu naukowo-technicznego*, Zesz. Probl. Post. Nauk Roln., nr 402, s. 205-213.
- Nowak E. 2004: *Metody klasyfikacji w badaniach geograficznych (analiza porównawcza)*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Kielce, Poznań.
- Pawlak J. 1994: *Światowe tendencje w technice rolnej*, Zesz. Probl. Post. Nauk Roln., nr 415, s. 67-74.
- Pięć lat Polski w UE*. 2009: Raport UKIE.
- Poczta W., Siemiński P. 2010: *Sytuacja ekonomiczna gospodarstw rolnych w warunkach WPR UE – próba prognozy do 2013 roku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu.
- Runge J. 2007: *Metody badań w geografii społeczno-ekonomicznej – elementy metodologii, wybrane narzędzia badawcze*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Zalewski A. 1989: *Problemy gospodarki żywnościowej w Polsce*, PWN, Warszawa.
- Zegar J. 1985: *Rachunek ekonomiczny i podejmowanie decyzji w gospodarstwie chłopskim*. Wyd. Spół., Warszawa.

Summary

The assessment of activity of farmers from Wielkopolska region in obtaining EU funds for agricultural development on the example of "Modernisation of agricultural holdings" measure was presented in the paper. Farmers activity in obtaining EU funds for agricultural development by district is varied. The fragmentation of agricultural holdings is an important factor for differentiation of farmers activity in obtaining EU funds, because it usually implies their weak economic power and thus limits the potential for further development. The implementation of collective opportunities to apply for support by potential beneficiaries (farmers from smaller farms) can encourage the development of many farms in Poland.

Adres do korespondencji
 dr Paweł Siemiński, mgr Jarosław Sierszchulski
 Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
 Katedra Ekonomii i Polityki Gospodarczej w Agrobiznesie
 tel. (61) 848 71 07
 e-mail: sieminski@up.poznan.pl

⁴ Przy alokacji środków unijnych pomiędzy beneficjentów często dochodzi do silnej asymetrii na korzyść podmiotów silniejszych ekonomicznie, co znajduje uzasadnienie w funkcjonowaniu procesów rynkowych. Pamiętaj jednak należy, że WPR ma charakter interwencyjny, stąd dopuszczalna jest redystrybucja środków w oparciu o kryteria pozarynkowe.